

ELEKTRİK SİSTEMİ ALARM VERİYOR!

1 Temmuz Cumartesi gecesini 13 ilimizde birden yaşanan elektrik kesintileri; trafo arızası, o saatlerde fazla talep oluşmasıyla aşırı yüklenme olması gibi basit nedenlerle açıklanamayacak kadar önemli işaretler vermektedir.

Böyle bir elektrik kesintisinin, Türkiye'nin elektrik üretimindeki payı yüzde 25'leri aşacak düzeye yükseltilecek, yap-işlet santrallerine yönelik yargı kararını uygulamamak için hazırlanan yasa tasarısının TBMM'den geçirildiği güne rastlamış olması oldukça dikkat çekicidir. Elektrik kesintisi tehditiyle kamuoyunun hukuksuzluğa razı olması istenmektedir. Geçmiş dönem sözleşmelerinden sürekli yakınan Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Hilmi Güler, "Hayat ileriye doğru yaşanır, geriye doğru da anlaşılıyor" sözleriyle en hafif deyimle çark etmiştir ve geçmiş dönemin sözleşmelerini kalıcılaştıran uygulamalara imzasını atmaktadır. Enerji Bakanı, hükümetinin 4 yıllık iktidarı sürecinde, geçmiş dönemi anlaya anlaya lobilerin geçmiş iktidarlara dayattığı noktaya varmıştır.

Ülkenin enerji politikalarını yönlendirenler, ne Rusya-Ukrayna doğalgaz krizinden, ne de bir kamu hizmeti olan elektriğin tamamen piyasaya bırakılması durumunda ortaya çıkan krizlerden, ne de Odamız gibi duyarlı kesimlerin bugüne kadar yaptığı uyarılardan ders almışlardır. Yaşanan elektrik kesintileriyle bir taraftan kamu zararına işleyen çarkın sürdürülmesinin gerekçesi oluşturulmaya çalışılmakta,

diğer taraftan da basit bir arıza olarak gösterilerek kamunun yatırımlardan çekilip piyasanın tamamen özel sektöre bırakılmasının yarattığı yönetim krizinin üstü örtülmektedir.

Son 10-15 yıldır ne yazık ki enerji alanında gereken ölçüde yatırımlar yapılmamakta, dağıtım ve iletim hatlarındaki bakım ve iyileştirmeler için yeterli kaynak ayrılmamaktadır. Alım-satım garantili doğalgaz santralleri nedeniyle bu santrallere olan bağımlılık had safhaya çıkarılırken, kamunun elindeki santraller çalıştırılmamaktadır. Nitekim Enerji Bakanı, yaşanan elektrik

kesintisi olayında sorunun Kemerköy, Yeniköy ve Yatağan termik santrallerinin tekrar devreye alınmasıyla çözüldüğünü açıklamıştır.

Bakan Hilmi Güler, elektrik kesintilerine yönelik yaptığı açıklamada, sorunun bir parçasını elektrik fiyatlarıyla ilişkili olarak otoprodüktör santrallerinin sisteme enerji vermek yerine daha ucuz tarifenin uygulandığı saatlerde sistemden elektrik çekmelerinden kaynaklandığını söylemektedir. Evet özel sektör santralleri elbette kendileri için en karlı olan durumu tercih etmekte, ülkenin elektriksiz kalmasıyla ilgilenmemektedir. Hatta ülkenin elektriksiz kalmasını kendi taleplerinin gerçekleştirilmesi için bir unsur olarak kullanabilmektedirler. Otoprodüktör santrallerinin sattıkları elektrik için fiyat artışı yapılması talepleri dikkate alındığında, bu sistemden çekilişleri bir eylem olarak da algılanmaktadır. Zaten yaratılmak istenen serbest rekabet ortamının bu şekilde işleyeceği açık değil midir? Bu durum elektriğin piyasanın inisiyatifine bırakılmayacak kadar önemli olduğunu bir kez daha kanıtlamaktadır.

Kamu paçal fiyat belirlediği için, farklı koşullarda çalışan tüm santrallerden aldığı elektrik için ortalama bir bedel öngörebilmektedir. Üretimin tamamen piyasaya bırakılması durumunda, otoprodüktör santrallerinin yaptığı gibi her santralin karlılık ya da çeşitli gerekçelerle sisteme zarar verici hareketlerde bulunabilecekleri ve Türkiye'de elektriğin ne kadar pahalı satılacağı,

bu örnek üzerinden ortaya çıkmıştır. Diğer yandan bu örnek, doğalgaz bağımlılığının maliyetleri tırmandırdığını da ortaya koymaktadır. Yüzde 95 gibi büyük çoğunluğu doğalgazla çalışan bu otoprodüktör santralleri, doğalgaz fiyatlarında yaşanan artışın ardından kendi satış fiyatlarına zam yapılmaması nedeniyle yaklaşık 1 yıldır kamudan zam yapmasını, ÖTV ve TRT payının kaldırılması gibi çeşitli teşvikler talep etmektedirler. Bu taleplerinin karşılığını alamayan otoprodüktör santralleri neredeyse toplu bir eylem gerçekleştirerek, sistemden çıkmışlardır.

Yaşanan olayda Türkiye, özelleştirme işlemini tamamlayamamış olması nedeniyle yine de şanslı konumdadır. Kamu, özelleştirmek istenen ancak Odamız ve sendikalar gibi çeşitli kurumların girişimleri sonunda özelleştirmesi durdurulan Yatağan, Yeniköy ve Kemerköy santrallerini devreye sokarak elektrik sıkıntısını aşabilmiştir. Aynı şekilde Seydişehir Eti Alüminyum Tesisleri ile birlikte bedava verilen Oymapınar Barajı ise devreye sokulamamıştır. Kamunun talep etmesine rağmen yaşanan elektrik sıkıntısı döneminde şirket, santrali devreye sokmayı kabul etmemiştir. Üstelik bu santrale ilişkin olarak yapılan özelleştirme işleminin yürütmesi 29 Mayıs 2006 tarihinde durdurulmuştur. Bu yürütmeyi durdurma kararının uygulanmaması nedeniyle yaşanan olayda kamu zarara uğratılmıştır. Bu nedenle şirketi cezalandırma yolları arayan iktidarın kendilerinin neden yürütmeyi durdurma kararını hemen uygulamadıklarının da hesabını vermeleri gerekmektedir.

Elektrik üretimindeki payları 2005 yılsonu itibarıyla yüzde 10.6 gibi düşük düzeyde olan otoprodüktörlerin tercihleri bile böylesi bir sıkıntı yaratabiliyorsa, elektrik alanının tamamen piyasaya bırakılması durumunda özel sektörün doğal olarak kar öncelikli tercihler yapması karşısında Türkiye'nin hangi koşullarla karşı karşıya kalacağı açıktır.

Elektrik alanına, yalnızca otoprodüktörler, yalnızca yap-işletler, yalnızca rüzgar santralleri, yalnızca yap-işlet-devretler, yalnızca iletim ve dağıtım hatları, yalnızca mobil santraller gibi sınırlandırılmış bakış açılarıyla yaklaşmak, bu alandaki sorunları çözmek yerine daha da derinleştirmektedir. Hükümet, bütüncül ve kamusal bir yaklaşım yerine, tek tek parçaları ele almakta, "O dönemin koşullarında böyle anlaşmalar imzalanmış, anlamak lazım" mantığıyla bu alandaki kaosu sürdürmektedir.

Bir kamu hizmeti olan elektrik alanı, yaşadığımız elektrik kesintisi olayında da görüldüğü gibi, termik santralleri, doğalgaz santralleri, trafoları, dağıtım şebekeleri ile birlikte bir bütündür. Bu bütünün parçalanmış olması ülkemize yarar değil, zarar getirmektedir. Birkaç yıl sonra kamunun yatırım yapması zaten bir zorunluluk haline gelecektir. Daha fazla sistemde tahribat yaratmadan hemen, şimdi, acil olarak kamusal çözümler üretilmesi gerekmektedir.

Hükümet Sorumluluktan Kurtulamaz

Ülkemizde 13 ilde birden yaşanan elektrik kesintilerinin ardından Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Hilmi Güler, TEİAŞ Genel Müdürü İlhami Özşahin'in açığa alındığını açıklamıştır. Hükümet, bürokratlarını feda ederek sorumluluktan kaçmaya çalışmaktadır. Ne yazık ki sorunun teşhisi bile yapılamamış, çözüm için adım atılamamıştır.

Yaşanan elektrik kesintisi olayında, elektrik satış fiyatlarının artırılması, bunun yanı sıra devletten vergi ve fon paylarının kaldırılması gibi destekler isteyen otoprodüktör santrallerinin hareketi etkili olmuştur. Ancak bundan daha büyük sorumluluk, yanlış enerji ve yönetim politikalarındadır. Kamunun zafiyete uğratıldığı açıktır. Sorun, sorumluluğunun ne kadar olduğu açıklanmayan ve anlaşılabilen

bir iki bürokratin görevden alınmasıyla çözülemez. Hükümetin öncelikle uyguladığı enerji politikalarını, yıllardır yatırım yapılmamasını, yatırımlar için kaynak ayrılmamasını ve bakanlık içinde yürüttüğü kadrolaşma nedeniyle kamuda yaratılan aczi masaya yatırması gerekmektedir.

Sorun çözme makamında bulunan siyasal iktidar, bugüne kadar sürekli geçmiş dönem uygulama ve sözleşmelerinden yakınmış, ancak çözüme yönelik hiçbir icraat gösterememiştir. Enerjideki kaos giderek derinleşmekte, enerji arz güvenliği açısından tehdit büyümektedir.

Ne yazık ki kapsamlı bir değerlendirme ve bütüncül bir bakış açısı yerine, her yapay krizde olduğu gibi bu iktidar da lobilerin isteklerine boyun eğerek çözüm ürettiğini sanmaktadır. Piyasa aktörleri tehdit gibi açıklamalarını arkaya sürdürürken, halen sorunun özelleştirmelerin tamamlanamamış olması ve özel sektörün isteklerinin yerine getirilmemiş olmasından kaynaklandığının söylenmesi anlaşılır değildir.

Türkiye'ye birbirinden beter iki seçenek dayatılmaktadır. Ya ülke enerjisiz kalacak ya da geçmiş dönemde olduğu gibi risklerin kamuda, tatlı karın şirketlerde olduğu yapı, serbestleşme adı altında yaygınlaştırılarak devam ettirilecektir.

Kamu-özel sektör krizi olarak görülen bu olayda ne yazık ki galip yoktur. Ama kaybeden ülkemiz olmaktadır. Ucuz, sürekli, güvenilir ve verimli bir şekilde sunulmasının temel amaç olduğu bir kamu hizmeti olan enerji alanına yalnızca piyasacı anlayışla bakılmasının ülkeyi getirdiği nokta ortada dururken, yine aynı anlayışla yola devam edilmesi mümkün değildir. Sorunun çözümü için şirket temsilcileriyle masaya oturan Enerji Bakanlığı'nın elektrik fiyatlarına zam yapılması kararı alması durumunda da külfet her zaman olduğu gibi halkın sırtına yıkılmış olacaktır.